

İmal Edilmiş Belirsizlikler Çağının Sosyolojik Yönelimi: Ulrich Beck ve Anthony Giddens Kaynaklı "Risk Toplumu" Tartışmaları

Sociological Orientation of the Era of Manufactured Uncertainties: Discussions of "Risk Society" Rooted in Ulrich Beck And Anthony Giddens

Ali ESGİN*

İnönü Üniversitesi

Özet

Modernliğin bilimi olan sosyoloji, modern toplumun dinamiklerini ve aldığı yeni görünüm-leri açıklama, anlama ve hatta anlamlandırma çabasıyla çeşitli teorik tartışma zeminleri oluşturmakta, özellikle içinde yaşadığımız çağın insanlar ve toplumlar için nasıl ve hangi türden dönüşümlere sahne olacağı sorularına cevap(lar) bulmaya çalışmaktadır. İşte böyle bir çabanın ürünü olan risk toplumu teorisi, modernliğin ve onun kurumlarının başlangıçta olduğunda çok daha ileri bir aşamaya geçtiği, modernliğin radikalleştiği, dolayısıyla gelinen bu aşamanın insanlığı gelecekteki olası sonuçların kestirilemediği bir belirsizlikler çağına taşıdığı tezinden hareket etmektedir. Üstelik söz konusu belirsizlikler, bizatihi modernliğin ya da doğaya hâkim olma çabasındaki modern insanın imal ettiği belirsizliklerdir. Kaynağı doğal olmayan insan tarafından imal edilmiş belirsizlikler, Çernobil faciası, küresel ısınma ve çölleşme gibi örneklerle tanımlanan ve sonuçları kestirilemeyen olası büyük riskleri doğurmuştur. İmal edilmiş belirsizlikler çağının toplumu, risk toplumdur. Risk toplumu teorisini, teorinin mimarları olan Ulrich Beck ve Anthony Giddens'in "düşünsel modernlik" ve "radikalleşen modernlik" kavramlaştırmaları üzerinden analiz etmeyi amaçlayan bu makale, söz konusu teorinin sosyolojik dayanaklarıyla birlikte, ne türden sonuçlara ulaştığı konusuna da açıklık getirme çabasıdır.

Anahtar Kavramlar: Risk toplumu, Düşünsel Modernlik, Radikalleşen Modernlik, Ulrich Beck Anthony Giddens.

Abstract

Sociology, which is the science of the modernity, forms various theoretical grounds and attempts to find answers to the questions of what kinds of transformations and how the

* Yrd.Doç.Dr., İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü,
e-mail: aliesginonu.edu.tr

age we find ourselves in is about to witness with regard to individuals and societies, together with its endeavor to explain, to understand and even to figure out the dynamics of modern society and its new appearances. As the consequence of such an effort the theory of risk society starts from the thesis that the modernity and its institutions are shifted to a more progressive stage than it originally was, that the modernity is radicalized, and that in its present stage it is busy with dragging humanity towards an era of uncertainties the results of which cannot be predicted. What's more the uncertainties in question are the productions of the modernity itself or modern men who have strived to dominate the nature. The unnatural uncertainties manufactured by men have created enormous risks represented by examples such as Chernobyl tragedy, global warming and deforestation the consequences of which could not be predicted. The society of the era of produced uncertainties is the risk society. This paper aims to analyze the theory of risk society with an appeal to the terms "reflexive modernization" and "radicalized modernity" devised by Ulrich Beck and Anthony Giddens both of whom are the architects of the theory, and then clarifies what kinds of results the theory has presently reached together with an explication of the sociological grounds of the theory.

Key Words: Risk society, Reflexive modernization, Radicalized modernity, Ulrich Beck, Anthony Giddens.

"Bunun ne anlama geldiğini hâlâ tam olarak anlayamasak bile, en azından yaşamlarımızın tüm yönlerini derinden etkileyen yeni bir çağa girdiğimiz gerçeğini tartışmasız kabul ediyoruz. Ancak, bu analizi doğrudan kabul etmeden önce, onun merkezindeki teorik ve ampirik önermeleri dikkatli bir biçimde test etmeliyiz" (Dingwall, 1999: 474).

Giriş: Modernliğin Teorileştirilmesi Çabaları

Günümüz sosyolojisinin odağındaki önemli tartışmalardan biri, modernliğin yol açtığı hızlı dönüşümlerin insanlar ve toplumlar üzerindeki etkilerinin nasıl kavramlaştırılacağıdır. Yaşadığımız dünya yeni bir dünyadır. Dolayısıyla hem bu yeni dünyanın hem de onu şekillendiren dönüşümlerin teorileştirilmesi gerekir. "Marx, Weber ve Durkheim tarafından çözümlenen, yani batılıların büyük çoğunluğunun geçtiğimiz yüzyıl boyunca içinde yaşadıkları toplum, bundan böyle yoktur" (Kumar, 1999: 15). O halde, yeni olanın ifşa edilmesi gerekir. Tanık olunan değişimleri tanımlama amacıyla ileri sürülen postmodernizm, küreselleşme, ağ toplumu, yüksek modernlik ve risk toplumu gibi kavramlaştırmaları bu türden çabaların bir ürünü olarak görmek gerekir.

Batılı sosyologların gündemini belirleyen ortak vurgu, yaşadığımız dönüşümlerin teorileştirilmesinin zorunluluğu üzerine olsa da, ortaya konulan teoriler

bağlam ve içerikleri açısından farklılıklar göstermektedirler. Söz konusu farklılıkların en belirgin nedeni, değişimlerin merkezine yerleştirilen modernleşme olgusunun açıklanma biçimiyle ilgilidir. Düşünürlerin hiç de azımsanmayacak bir bölümü modernliğin bittiği, modernlik sonrası farklı bir aşamaya geçildiği tezine yaslanırken, bazı düşünürler ise, modernliğin sonuna gelindiği iddialarını reddederek, içinde yaşadığımız dönemin modernliğin tam da kendisi, hatta yüksek ya da geç modernlik olduğu görüşünü paylaşmaktadırlar. Birinci görüşü savunanlar, modernliğin ve onun ilkelerinin eleştirisine odaklananlardır. Bu eğilim daha çok post yapısalcılarda ve postmodernistlerde kendini göstermektedir. İkinci görüşü savunanlar ise, modernliğin kendisi üzerine yoğunlaşırlar, yani, modernliğin devam ettiğini ancak, yine modernliğin sonucu olarak değişimlerin hızının bizi farklı yaşam tarzlarına götürdüğünü ileri sürerler (Medrano, 2003: 16-23).

İşte bu yazıda ele alacağımız "Risk Toplumu" teorisi, modernliğe ilişkin ikinci görüşü benimseyen, dolayısıyla postmodern söylemlere temkinli yaklaşan Ulrich Beck ve Anthony Giddens kaynaklıdır. Söz konusu teori yeni modernlik tanımlamaları ile bunların sonuçlarının kapsamlı bir değerlendirmesini içermektedir. Risk toplumu teorisinin zeminindeki risk kavramı ise, modernlik üzerine yapılan bütün bu tartışmalarda dönüştürücü bir anahtar kavram (Yılmaz: 2010: 41) olma niteliğini üstlenmiştir. Bunun başlıca nedeni, risk kavramının, Beck'in de ısrarla üzerinde durduğu gibi, modernliğe özgü açıklayıcı bir kavram (Beck, 2002: 2) olmasıdır. Dolayısıyla, Beck açısından modernliği bağımsızlaşmış bir yenilenme süreci olarak kavrayan herkes, modernliğin geldiği yeni aşamanın, onun öteki yüzünün, yani risklerle örülmüş yaşam dünyasının gelişiminin farkında olmalıdır. Çünkü bu kavram, modern toplumun yenilenme dinamiğinin yaratmış olduğu toplumsal, ekolojik ve bireysel risklerin gitgide erken modernlik dönemi şeklinde betimlenen sanayi toplumunun denetim ve emniyet kurumlarının etki alanından çıktığı bir gelişme aşamasını imlemektedir (Bayhan, 2002: 192). Erken modernliğin ya da sanayi toplumunun eskime sürecinin öteki yüzünü, risk toplumunun meydana gelme süreci oluşturmaktadır (Beck, 1999: 33). O halde, bu süreçte yaşananlar ya da gelecekte karşılaşılabilecek olası tehlikeler karşısında ne türden tercihler yapılacağı ve süreç hakkındaki bilinç düzeyinin nasıl geliştirileceği sorusu, hem sosyolojik hem de politik bakımlardan göz ardı edilemeyecek bir konudur. Risk toplumu teorisinin bu vurgusu, onun yalnızca betimleyici bir teori olmakla kalmayıp, aynı zamanda, modern insana içinde bulunduğu olumsuz koşullara dair nasıl bir tutum geliştirmesi gerektiği konusunda biçimlendirici olma amacı taşıdığı da bir göstergesidir. Bir başka açıdan bakıldığında ise, risk toplumu teorisinin, kapitalizmin aldığı yeni görünümün benimsetilmesinin ve onun yarattığı açmazların bireysel-psikolojik düzlemde üstesinden gelinmesinin yanı sıra yaratılmış büyük ölçekli negatif etkileri meşruiyet zeminine çekmenin önemli bir teorik aracı olduğu söylenebilir.

Ulrich Beck: Risk Toplumu ve Modernliğin Düşünümselliği

Risk toplumu teorisi, Giddens tarafından popüler hale getirilmekle birlikte, onun asıl kaynağı Ulrich Beck'tir. Beck'in 1986 yılında kaleme aldığı Almanca

İmal Edilmiş Belirsizlikler Çağının Sosyolojik Yönelimi: Ulrich Beck ve Anthony Giddens Kaynaklı "Risk Toplumu" Tartışmaları

metin 1992 yılında Risk Society: Towards a New Modernity adıyla İngilizce'ye çevrilmiş, çok okunan bir eser halini almıştır. Metnin popüler olmasında dünyadaki hızlı sosyal değişimler ve bu değişimler karşısında ortaya atılan postmodernizm, geç modernlik, yüksek modernlik ve post-kapitalizm gibi yeni kavramların ortaya atılması hayli etkili olmuştur (Dingwall, 1999: 474). Beck, gelecekteki olası tehlikelere göndermede bulunan risk kavramından hareketle, içinde yaşadığımız dünyada ne gibi tehdit ve risklerle sarmalandığımızı sosyolojinin modernlikle ilişkisi çerçevesinde inşa ettiği risk toplumu teorisiyle analiz etmiştir.

Beck'in risk toplumu yaklaşımı, modernliğin kat ettiği aşamalara ilişkin tartışmalar içerisinden yol olarak anlaşılabilmektedir. Risk toplumu kavramlaştırmasının ana eksenini modernliğin yeniden yorumlanması oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Beck'in risk toplumu analizi, "sanayi toplumundan risk toplumuna geçişin makro sosyolojik açıklamasıdır" (Yılmaz: 2010: 41). Nitekim Beck'in tanımlamasında modernlik, sürekliliği varsayan bir değişim dayanağıdır. Ancak bu süreklilik, kendi içindeki karşıtlıklarla anlam kazanır. Tıpkı modernleşmenin 19. yüzyılda feodal toplum yapısını çözerek, sanayi toplumunu üretmesinde olduğu gibi, bugünkü modernleşme de sanayi toplumunu çözerek başka bir modernliğin doğmasına olanak sağlamaktadır. Modernleşmenin yerine, düşünümsel modernleşmeye geçilmektedir. Diğer bir deyişle, sanayi toplumunu tanımlayan eski modernleşmenin yerine, sanayi toplumunun ilkelerinin modernleştirilmesiyle şekillenen düşünümsel modernleşme geçmektedir. Bizlerin tanık olduğu, modernliğin sonu değil, başlangıcı, yani klasik sanayi tasarımının ötesine geçen modernliktir. Dolayısıyla düşünümsel modernleşme, daha az değil, daha fazla modernliktir. Klasik sanayi toplumu karşısında radikalleşen modernliktir (Kumar, 1999: 170-171). Radikalleşen modernlik, düşünümsel modernleşmeyle eşitlenmiş bir modernliktir.

Beck'in düşünümsel modernleşme tasviri, onun sosyal değişmeyi üç aşamalı bir dönemselleştirmeye açıklama çabasının bir ürünüdür. Söz konusu aşamalar, modern öncesi, basit modernleşme ve düşünümsel modernleşme aşamalarıdır. Dönemselleştirme içinde, sanayi toplumu basit modernleşmeye karşılık gelirken, düşünümsel modernleşme risk toplumunu karakterize etmektedir. Sanayi toplumu ve risk toplumu, toplumsal formasyonları açısından farklıdır. Sözelimi, sanayi toplumunun ana eksenini, malların dağıtımını iken, risk toplumu, kötülük ve tehlikelerin dağıtımına odaklanmıştır. Sanayi toplumu sosyal sınıflara yönelirken, risk toplumu, bireysellik vurgusunu öne çıkarmaktadır (Lash ve Wynne, 1992: 3). Beck için analiz edilmesi gereken konu, sanayi toplumundan risk toplumuna geçiş sürecinde yaşanan değişimlerin, nasıl olup ta bizi bir belirsizlik durumuna ve risklerle tanımlanan bir aşamaya taşıdığı sorunudur. Ona göre, içinde yaşadığımız çağın ya da düşünümsel modernlik aşamasının analizi, bu sorunun cevabını verecektir.

Düşünümsel modernleşme olgusu risk toplumunun teorik örgüsünde başat temadır. Düşünümsel modernleşme anlayışıyla Beck, bizim düşünümselliğin temel bir rol oynadığı, yeni modernliğin erken aşamalarında olduğumuzu iddia etmektedir. Düşünümsel modernleşme, modernliğin kendisi ve kurumları üzerine bilgi sahibi olunmasını içermektedir. Bu anlamda, kurumsal düşünümsellik, sosyal

yaşamın koşulları hakkındaki bilginin kullanımını nitelemektedir. Sosyal ilişkiler, eyleyenlerin eylemlerini biçimlendiren sosyal yaşama ait bilgilerle düşünömsel olarak sürekli yeniden düzenlenmektedir (Giddens, 1991-16-20). Düşünömsellik, bilimsel ve teknolojik üretimin temelini oluşturan mantık ve varsayımlara eleştirel bir biçimde değer biçen modernliğin karakteristiğiyle, yani akılcılaşıma süreciyle ilgilidir. Bu eleştirelilik ya da akılcılaşıma süreci, hem yeni sosyal hareketlerde hem de bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin sorgulanmasında kendini gösterir (Medrano, 2003: 16-23). Düşünömsel modernlikle, risk toplumu sürecinin örtüşmesi, risk toplumu aşamasında hem farkında olma durumu hem de bir belirsizlik çağını gündeme getirmesi açısından dikkat çekicidir. Böyle bir sonuca ulaşılmasının nedeni, modernliğin farklı dönemlerinde risk kavramına yüklenen anlamlardaki değişkenliktir. Modern öncesi toplumlarda riskler insan ürünü olmayıp, dışsal nitelikte iken, modern toplumlarda riskler ve tehlikeler artık Tanrı ya da yazgı konusu olmaktan uzaklaşmıştır. Modern toplumun özelliği riskleri kontrol altına almayı amaçlamasıdır. Fakat risk toplumuna ulaşıldığında, riskler, hesaplanamaz, açıklanamaz ve sınırsız olma niteliklerini kazanmışlardır. Bu yönüyle, risk toplumu aşaması, aynı zamanda belirsizliklerle tanımlanan bir aşama halini almıştır. Çünkü gelecekteki olası tehlikelere karşılık gelen riskler, endüstri ve bilimle insanoğlu tarafından üretilmiş ve çözümleri açık olmayan birçok problem yaratan risklere dönüşmüştür (Beck, 1992). Akşam haberlerini izlediğimizde, post-endüstriyel toplumumuzun kurumlarını anlayacağımız ve bu kurumların yarattığı negatif etkileri görebileceğimiz birçok olaya tanık olmamız bunun açık bir örneğidir. İnsan sağlığı ile ilgili gelişmeler, sosyo-ekonomik yapıdaki değişimler ve çevrenin değişen yüzü örnek alanını genişletmektedir. İlerleme olarak algılanmasına karşın birçok teknik ve bilimsel yenilik önceden görülemeyen ve sıklıkla kontrol edilemeyen riskler içerir. Bütün bunlar risk toplumunun arkasında yatan gelişmelerdir (Beck, 1994).

Beck'in tanımladığı şekliyle risk toplumu kavramı, küreselleşmiş nitelik taşıyan, politik, ekonomik, kültürel ve çevresel olabilen risklerle örölü bir dünyayı betimlemektedir. Beck'e göre, "modern toplumda riskler, sistematik bir biçimde ve sıklıkla tersinemez zararlara neden olurlar. Riskler, genellikle belirsiz kalırlar, nedensel yorumlara dayanırlar ve bu yüzden başlangıçta sadece onlar hakkındaki (bilimsel ya da bilimsel olmayan) bilgi anlamında var olurlar. Böylece, riskler bilginin dışına çıkmayacak şekilde değiştirilebilir, büyütülebilir, dramatize edilebilir ya da en aza indirgenebilirler" (Beck, 1992: 22-23). Risk, tahmin edilebilir ya da kontrol edilebilir kararları tahmin edilemeyen sonuçlar haline getiren karar ve girişimleri gerektirir. Bir örnekle ifade edecek olursak, bir sigara tiryakisinin kanser olma riski X miktarda yüksektir ve nükleer enerji santralının felaket riski Y miktardadır. Bu durumda kaza ve hastalık olasılığı açısından tahmin edilebilir görünen negatif sonuçlardan kaçınılabılır ancak, doğal felaketlerden kaçınılamaz. Dünya risk toplumu kavramlaştırmasının yeniliği tehlikelere ve problemlerin başlamasına (modernleşme süreciyle) bizim sebep olmamızda yatar (Beck, 2002: 1). Çernobil faciası, küresel ısınma ve nükleer silahlanma bizim neden olduğumuz tehlikelerdir.

İmal Edilmiş Belirsizlikler Çağının Sosyolojik Yönelimi: Ulrich Beck ve Anthony Giddens Kaynaklı "Risk Toplumu" Tartışmaları

Risk toplumu, yaşamsal alanların ve bireysel beklentilerin anlamlarını değiştirmiştir. Beck'e göre, günlük yaşamın anlamını belirleyen söylem kalıpları bile risk toplumunun gelişini anlamamıza olanak vermektedir (Beck, 1992: 49). Örneğin, sınıf toplumundaki itici güç, "Açım!" söylemiyle belirlenirken, risk toplumuna işaret eden eylemin başlangıcı, "Korkuyorum!" ifadesiyle açıklanmaktadır. Sınıflı toplumun ihtiyaç hâlindeki vatandaşlarının yerini, risk toplumunda kaygı hâlindeki vatandaşlar almıştır. Bu anlamdaki risk toplumu biçimi, kaygıya bağımlı dayanışmadan oluşan ve politik bir güç hâline gelen tarihsel bir döneme işaret etmektedir. Burada, aynı zamanda risk toplumunun bir diğer özelliği olan bireyselleşmeye de vurgu yapılmaktadır. "Korkuyorum!" söylemine konu olan sanayi toplumunun kolektif yapısı ya da sınıf bilinci değil, aksine doğrudan bireyin kendisidir. "Bugün insanlar, feodal zümrelerin dinsel aşkınlığının verdiği güvencelerden kopartılıp, sanayi toplumu dünyasına 'intikal' ettirilmiyorlar; şimdi sanayi toplumundan kopartılıp, dünya risk toplumunun kasırgasına fırlatılıyorlar. İnsanlardan, birbirinden çok farklı, birbiriyle çelişen küresel ve kişisel risklere katlanmaları bekleniyor" (Beck, 1999: 33). Bu yönüyle bireysellik düzlemi her ne kadar edilebilirliği akla getirirse de, Beck'in risk toplumu teorisinde bireysellik, düşünümSELLİKLE birlikte ele alındığında risk toplumunun açmazlarıyla baş etmenin yolu olarak da görülmektedir. Risk toplumunun açmazlarıyla baş etmenin yolu, düşünümsel modernlik bağlamını hayata geçirmektir. Düşünümsel modernleşme risklere karşı bilinçlenmeyi, çok sesliliği ve çatışmayı öngörmektedir (Beck, 2002: 1-18). Düşünümsel modernleşmeyle şekillenmiş sosyal hareketlerin doğası bunu gerektirmektedir.

Beck'in risk toplumu tezi, kültürler arasında ya da belirli bir kültür içinde ortaya çıkan risklerin anlamlarındaki değişim ve kırılmaları ele alan sosyolojik incelemelerden çok daha fazla anlamlarla yüklüdür (Carter, 1992). Yaşadığımız dünyada tanımlamakta güçlük çektiğimiz belirsizlikleri ve bunların yarattığı olası tehditleri risk toplumu teorisine betimlemeye çalışan Beck, aynı zamanda küreselleşme ya da radikalleşen modernliğin olumsuzluklarını kavrama açısından belirli bir bilince ulaşmaya olanak sağlamaktadır. Ancak onun bu çabasında tanımladığı modernlik algısının ya da "düşünümsel modernlik" çağrısının, pek çok Batılı düşünürde olduğu gibi, ulaşılan noktaya uyumlu birey formu yaratma amacıyla örtüşmesi dikkat çekicidir.

Anthony Giddens: Radikalleşen Modernlik ve Riskler

Beck'te olduğu gibi Giddens için de risk toplumu modernliğin aldığı yeni görünümün temellendirilmesinde ve sonuçlarının irdelenmesinde başvurabileceğimiz bir teorik çerçeve olarak karşımıza çıkar. Giddens'in Beck'ten farkı, risk toplumu kavramını modernliğin geldiği son aşama şeklinde betimlemeyip, onu, modernliğin ve modernliğin kurumsal boyutlarının yayılması olarak tanımladığı küreselleşmenin sonuçlarından yalnızca bir bölümü olarak görmesidir. Ayrıca Giddens Beck'ten farklı olarak, risk kavramına tek başına bir olumsuzluk yüklemekten de kaçınmıştır.

Giddens'in risk toplumu analizi, Beck'in teorisinden hareketle, Modernliğin Sonuçları ve Modernite ve Bireysel-Kimlik adlı metinlerinde işlediği temel tezlerle biçimlenmiştir. Bu durum, elbette rastlantısal değildir. Zira, onun risk toplumu yaklaşımı, modernliğin kurumsal boyutları şeklinde tanımladığı kapitalizm, endüstriyalizm, askeri iktidar ve gözetleme konularıyla olduğu kadar, modernliğin kurumsal boyutlarının yayılmasının bireysel kimlikler üzerindeki etkileriyle de ilgilidir. Giddens'a göre risk toplumu, modernliğin geldiği aşamada karşı karşıya olduğumuz kaçınılmaz sonuçlardan biridir. Ona göre, "biz, modernliğin radikalleşmesi ve genelleşmesiyle açıklanan bir 'risk kültüründe' yaşıyoruz" (Giddens ve Pierson, 2001). Geleneksel toplumla modern toplum arasında basit bir karşılaştırma yapılması bile bizi aynı sonuca ulaştıracaktır. Nitekim geleneksel kültürlerde bir risk kavramının olduğu söylenemez, çünkü onların böyle bir şeye ihtiyaçları yoktur. Risk, gelecekteki olasılıklar düşünülerek etkin bir biçimde değerlendirilen tehlikeleri anlatmaktadır. Bu yüzden, ancak geleceğe yönelmiş bir toplumda geniş bir kabul görecektir. Risk, modern sanayi uygarlığının gerçekten temel karakteristik özelliği olarak geçmişten kopmak için fiili uğraş veren bir toplumu varsaymaktadır (Giddens, 2000: 37). Dolayısıyla, risk toplumu kavramlaştırmasının modernleşmeyle ya da radikalleşen modernlik tanımlamasıyla birlikte düşünülmesi gerekmektedir.

Giddens'in modernlik analizinin, radikalleşen modernliğin yeni yaşam koşullarını, imal edilmiş belirsizlik durumlarını ve riskleri nasıl biçimlendirdiğine dair açıklamalar sunmayı amaçladığını söyleyebiliriz. Radikalleşen modernlik, modernliğin kurumsal boyutlarının daha gelişmiş bir düzeyde ortaya çıkarak kendini yenilemesinin, modernliğin düşünümsel bir karakter kazanmasının sonucudur. Radikalleşen modernlik, ayrıca pek çok düşünürün, özellikle de postmodernistlerin yaptığı modernliğin yok olduğu ve postmodern bir döneme girildiği iddialarına da bir karşı çıkıştır. Modernliğin ötesine geçilmiş değildir, sadece bilgiye temel olan geleniğin ve güvenin niteliklerinin değiştiği radikal bir modernlik dönemine girilmiştir. Radikal modernlik, geleniğin yeniden tanımlandığı güven ve risk ortamlarının farklı biçimler aldığı yeni devinimler alanıdır. Bu anlamda, postmodernliğin, kesinliğin kaybolduğu şeklindeki varsayımları, parçalama düşüncesini savunması, hiçlik üzerinde durması, geleceği yeniden yaşama geçirme çabası ve modernliğin değerler sistemini yok sayması, Giddens için kabul edilebilir şeyler değildir. Ona göre, postmodernlik, hem temelsiz teorik anlayışlara dayanmakta hem de problemleri yaşam alanlarına sıkışmış bireylere çıkış olanağı sunacak çözümlere engel koymaktadır (Esgin, 2008: 454-456). Oysa modernlik, aydınlanma döneminden başlayarak gelişimini sürdüren ve dayandığı zeminler değişmediği için her dönemde yeni biçimler kazanarak, temeldeki genişlemeci karakteriyle varlığını sürdüren bir yapıya sahiptir. Giddens bu şekilde bir modernlik tasarımı ortaya koyarak, bir yandan, modernliğin günümüzde geldiği noktayı, küreselleşme ve radikalleşen modernlik tanımlamalarıyla eşitlemekte, diğer yandan da, yeni sosyolojik koşulların betimlenmesi ile bu koşullar karşısında bireylerin durumunun resmedilmesi konusuna açıklık getirmektedir. Giddens açısından bunun öncelikli yolu, postmodernliğin aksine, temel sayılan aydınlanma düşüncesinin öne çıkarttığı akıl, bilgi ve düşünme konularının modernlikle birleştirilmesidir. Giddens'a göre, böylesi bir birleşim bizi doğrudan modernliğin düşünümsel karakterine götüre-

İmal Edilmiş Belirsizlikler Çağının Sosyolojik Yönelimi: Ulrich Beck ve Anthony Giddens Kaynaklı "Risk Toplumu" Tartışmaları

cektir. Zira, modernliğin düşünömselliği, bireylere sosyal yaşamda nasıl yürüyüp gidileceğinin bilgisini vermektedir. Sosyal yaşamın sürdürölmesi konusunda yapılacakları bilmek, bireylerin eylemlerinde kullandıkları ve yeniden üretilen uzlaşım-larla ilişkilidir. Uzlaşım-lar, sosyal uygulamalara dair yeni bilgiler çerçevesinde sü-rekli yeni anlamlar kazanmaktadır. Ancak, bireysel yaşam alanını belirleyen uzlaş-ımların yenilenmesinde maddi dünyanın ve teknolojik bilginin kapsayıcı etkisi yalnızca modernliğe özğüdüdür. Çünkü "modernlik bütünüyle, düşünömsel olarak uygulanmış bilgidir oluşur" (Giddens, 1994: 41). Akıl, bilgi ve düşünme konula-rının modernlikle birleştirilmesinin ürünü olan düşünömsel modernlik, modernli-ğin içinde yaşayan bireylerin sosyal pratikleri üretip yeniden üretirken bağlamın-dan koparılmış geleneğe ya da bilgiye başvurarak kendi üzerine düşünmesi an-lamına gelmektedir. Bu, bizi, içinde yaşadığımız toplumun bireysel eylemlerin bir sonucu olduğu yargısına götürmektedir. Modernlik, bizzat bizim kendi eylemleri-mizin sonuçlarıdır. Dolayısıyla, karşımıza çıkan risklere ve yine bizzat bizler tara-fından yaratılan belirsizliklere meydan okumak yine bireysel eylemlerin sonucu olmalıdır. Giddens, böylece düşünömsel modernlik aracılığıyla, fail ya da birey problemine odaklanmakta ve modernliğin dönüştürdüğu yaşam biçimleri içinde karşılaştığımız risklere ve imal edilmiş belirsizliklere ilişkin çözümü yine bireysel yeniden üretimlerde aramaktadır (Esgin, 2008: 459). Düşünömselliğin ve radikal-leşen modernliğin, dolayısıyla risk toplumu tezinin ana karakteri ne yaptığının farkında olan bireydir. Böylece öz-kimlik projesi, modern dönemde düşünömsel bir proje hâline gelmektedir.

Öz-kimlik ya da bireysel-kimlik analiziyle risk toplumu arasındaki bağ, bi-reylerin radikalleşen modernlik aşamasında karşı karşıya oldukları güven ve risk durumlarıyla inşa edilmektedir. Giddens'a göre, yaşamımızı belirleyen şey artık, güven ve risk ortamlarıdır. Güven ve risk ortamları modern-öncesi ve modern kültür açısından farklılık göstermektedir. Dolayısıyla, risklerin ve imal edilmiş be-lirsizliklerin sosyal yaşamdaki olumsuzlukları da farklı bağ-lamlarda değerlendiril-melidir. Bunun öncelikli yolu, ontolojik kaygı karşısında ontolojik güvenlik kavra-mını yeniden tanımlayan bir öz-kimlik projesi geliştirmekten geçmektedir. Öz-kimlik projesinin niteleyicisi olan ontolojik güvenlik kavramı, bireylerin öz-kimliklerinin devamlılığına ve çevredeki sosyal ve nesnel eylem ortamlarının sa-bitliğine duydukları güvene işaret etmektedir. Ontolojik güvenlik, sosyal pratikle-rin yinelenmesi anlamında, bireylerin rutin eylemlerinin devamlılığını sağlayacak koşulların varlığını zorunlu kılmaktadır. Bireylerin, sosyal alandaki etkinlikleri, sa-hip oldukları ontolojik güvenlik duygusuyla doğrudan bağlantılıdır. Ontolojik gü-venlik duygusu çocukluktan başlayan bir süreçte geliştiğinden modernliğin düşünömselliğini koşullayan öz-kimlik projesiyle örtüşmektedir. Bu anlamda, on-tolojik güvenliğin karşıtı, güvensizlik değil, ontolojik kaygıdır. Radikalleşen mo-dernleşme, risk ortamlarını genişlettiğinden ontolojik güvenliğin yerini, ontolojik kaygılar almıştır. Bunun sosyal yaşama etkisi, sosyal ilişkilerin bağ-lamlarından kopmasıyla açıklanabilir. Modernliğin küresel yüzü, öz-kimliği dönüştürmüştür (Esgin, 2008: 465-466).

Giddens'a göre, radikalleşen modernlik bir yandan belirli alanlarda ve hayat tarzlarında karşılaşılan genel riskleri azaltırken, diğ-er yandan önceki çağ-

larda büyük ölçekli ve belirsizlikle tanımlanan yeni risk durumları yaratmaktadır. Bu risk durumları modern çağın sosyal sistemlerinin küreselleşmiş karakterinden kaynaklanan yüksek etkili riskler içermektedir. Geç modern çağ dehşet verici olaylarla doludur. Ancak bunun nedeni, geç modernliğin kaçınılmaz olarak felaketler içermesi değil, önceki dönemlerde karşılaşılmayan yeni risklere yol açmasıdır. Sözelimi, silahlanma konusunda uluslararası antlaşmalara ve silahlanmanın kontrolünde verilen öneme rağmen, nükleer silahlar ve hatta onları üreten bilgi var olduğu, bilim ve teknoloji yeni silahların üretilmesiyle ilgilendiği sürece, kitlesel ölçekte yıkıcı savaş riski varlığını sürdürecektir. İnsanların egemen olma çabaları nedeniyle doğada yaptıkları tahribat, ekolojik felaketlerle ilgili riskleri gündelik hayatımızın kaçınılmaz bir parçası haline dönüştürmüştür. Küresel ekonomik sistemlerin krizi veya totaliter süper devletlerin ortaya çıkması gibi diğer yüksek-etkili riskler de risk toplumu tezinin aynı ölçüde kaçınılmaz bir parçasını oluşturmaktadır (Giddens, 2010: 14-15). Bu anlamda yüksek-etkili riskler diğerlerinden ayırt edilebilen bir niteliğe sahiptir. Bu risklerin getireceği olası tehlikeler, bizim gerçek deneyimlerimizde sahip olamadığımız sonuçlara yol açabilecek felaketler içermektedir. Eğer neyin yanlış gittiği konusunda bilgi sahibi olmazsak, bir gün çok geç kalmış olabiliriz. Küresel ısınma ve buna bağlı olağandışı iklim olayları da diğer örneklerde olduğu gibi, modernliğin ortaya çıkardığı yüksek-etkili riskler grubuna dâhildir (Giddens, 2000: 35). Yaratılmış çevresel koşulların odağındaki, kirlilik, nükleer atıklar ve çölleşme problemi ise çok sayıdaki örnekten yalnızca birkaçıdır. Bunlara büyük ölçekli savaş, hızlı nüfus artışı ve teknolojik gelişmelere dayalı yeni hastalık türlerini de ekleyebiliriz. Söz konusu riskler yüksek-etkili olmasının yanında, modernlik aracılığıyla imal edilmiştir. Risklerin doğal olmaktan çok, imal edilmiş olması modernliğin radikalleşmesinin ya da yüksek modernliğin bir sonucudur. İmal edilmiş riskler, imal edilmiş belirsizlikler yaratmıştır. "Terörizm, plutonyumun savaş için kullanılması, gelecek nesillerin yaşamlarını etkileyebilecek henüz bilinmeyen riskler bir yana, kaza sonucu oluşacak hasar riski bile tam olarak hesaplanamamaktadır" (Giddens, 2002: 83). Radikalleşen modernlik, neredeyse bir risk toplumu hâlini almış durumdadır.

Kısacası, Giddens'in risk toplumu analizi, onun modernliğin sonuçları şeklinde betimlediği küreselleşme, geç modernlik, radikalleşen modernlik, post-geleneksel toplum ve mahremiyetin dönüşümü gibi kavramlaştırmalarıyla koşuluk göstermektedir. Risk toplumu modernliğin geldiği aşamayı tanımlayan bir sonuçtur. Düşünümsel modernlik, modernliği ve modernliğin kurumsal boyutlarının yaygınlaşmasının ürünü olan radikalleşen modernliğin anlaşılmasının dayandığı zemindir. Düşünümsel modernlik, aynı zamanda risklerle çevrelenmiş yaşam alanında bireysel-kimliklerin kendilerini gerçekleştirmek için başvuracağı karakteristik bir araçtır. Olup biten her şeyin önüne geçmek mümkün olmadığına göre, belirsizliklerin yaratacağı riskleri en aza indirmenin ya da bunlarla birlikte yaşamının koşullarını belirlemenin de anahtarıdır.

Giddens, düşünümsellik aracılığıyla, modern yaşamdaki bireylerin ve kurumların sosyal pratikleri yeniden üretirken dayandıkları bilgi kaynakları bağlamında kendileri üzerine düşünme yeteneklerine vurgu yaparak, aslında modernliğin ve sonuçlarının bizim eylemlerimizin bir sonucu olduğu yargısına varmakta-

İmal Edilmiş Belirsizlikler Çağının Sosyolojik Yönelimi: Ulrich Beck ve Anthony Giddens Kaynaklı "Risk Toplumu" Tartışmaları

dir. Giddens, böylelikle, hızla değişen dünyaya uyum sağlayabilecek ve imal edilmiş belirsizlikler ile riskler karşısında etkili olacak yaşam tarzlarının yine bireyler tarafından üretilebileceğine vurgu yapmaktadır. Burada Giddens'in deyimleriyle fail problemine tekrar bir dönüş söz konusudur. Ancak Giddens failiğin ya da birey olmanın, bireylerden bağımsız olarak gelişmiş yüksek-etkili risklerin üretimindeki yerini belirleme konusunu açıkta bırakmaktadır. Risklerin oluşumunu bireylerden bağımsız bir sürece dayandırırken, onlara yalnızca risklerin sonuçlarını karşılama noktasında görev yüklemektedir. Giddens düşünümüllüğü, radikalleşen modernlik döneminde yaratmaya çalıştığı öz-kimlik projesiyle bütünleştirmektedir. Giddens, geleneklerin gelenekdışlaştığı, post-geleneksel toplumda inşa edilen öz-kimlik projesinin güvene dayalı kaynaklarını modernliğin düşünümüllüğü kavramlaştırmayla tekrar inşa etme çabasına girmektedir. Ancak burada inşa ettiği bireysel-kimlik projesi, tıpkı Beck'te olduğu gibi, kapitalizmin aldığı yeni görünümlemlerle ya da küreselleşmeyle uyumlu birey formundan başka bir şey değildir.

Sonuç: Küresel Risk Toplumunda Yaşamak

Bugün, geçmişle kıyaslandığında çok daha kapsamlı ve yıkıcı olabilen ve her birimizin karşılaşma olasılığı son derece yüksek risklerle örülü bir dünyada yaşıyoruz. Söz konusu risklerin önemli bir bölümü, insanoğlunun modernleşme çabasının ya da kapitalist döngü içinde daha çok kar elde etme isteğinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Modern yaşam kalıplarının vazgeçilmez tüketim nesnelere doğanın kirletilmesine her geçen gün daha fazla katkı yapmaktadır. Ozon tabakasının delinmesi ve doğal çevrenin kirletilmesinin sonucu olan küresel ısınmanın bizi hangi tehlikelerle yüz yüze bırakacağı konusunda belirgin bir tahminimizin olmadığını söyleyebiliriz. İklim değişikliklerinin, sel felaketlerinin büyük ölçekli yıkımlarının sonuçlarına dair çıkarımlara da sahip değiliz. Doğaya yaptığımız müdahalelerin ürünü olan kırım-kongo virüsü, kuş gribi gibi yeni hastalıklar ile kitlesel kanser vakalarındaki artışı ve daha başkalarını açıklamakta hala güçlük çekiyoruz. Kitle imha silahlarının, nükleer tehlikelerin ve giderek artan yoksullukla gelecekte nasıl yüzleşeceğimiz konusunda fikir birliğine varmış değiliz. Ancak burada önemli olan soru, bütün bu olumsuzlukları nasıl kavramamız gerektiği ve bunlara karşı alacağımız tutumun ne türden bir bilince dayanması gerektiğidir.

Robert Dingwall (1999: 474) bu bağlamda, "acaba biz sadece yeni bir entelektüel bir tartışma alanı mı arıyoruz, yoksa gerçekten sosyal teorinin iddia ettiği gibi farklı bir dünyada mı yaşıyoruz?" sorusu üzerinde durmaktadır. Dingwall'ın sorusu bir bakıma, risk toplumu tezlerindeki temel dayanakların, yani Beck ve Giddens'in risk toplumuyla ilgili olarak ortaya koyduğu tespitlerin geçerliliğini tartışmaya açmaktadır. Dingwall bunu Beck'in risk toplumu teorisinin sosyolojik çelişkilerini ortaya koyarak yapmaktadır. Nitekim ona göre Beck tarafından yapılan tarihsel ve çağdaş değerlendirmelerin çoğu tartışmalı bir nitelik göstermektedir. Çünkü Beck, teori ile ampirik veriler arasındaki ilişkiyi yeterli ölçüde inşa edememiştir. Bunun en önemli örneği, Beck'in risk toplumu teorisinde Almanya'ya ilişkin verdiği örneklerin, İngiltere modeliyle uyuşmamasıdır. Dingwall, risk

toplumunun argümanlarını İngiltere'den çeşitli raporlar ve sonuçlar açısından test etmekte ve çelişkileri ortaya koyarak eleştirmektedir. Bir teorik analizin bu türden bir eksikliği onun aslında entelektüel bir tartışma alanı olmaktan öteye geçemediğinin kanıtıdır. Zira bir analizi doğrudan kabul etmeden önce, onun merkezindeki teorik ve ampirik önermeleri dikkatli bir biçimde test etmemiz gerekmektedir. Benzeri bir durum, risk toplumu teorisini sahip olduğu argümanlar ve teorik temellendirmeler bağlamında eleştiren bir başka isim olan Elliot için de geçerlidir. Elliot'un (2002) da bu bağlamda vurgusu, teorisinin zafiyetleri ve sınırlılıkları üzerinedir. Elliot'a göre, Beck'in teorisi çeşitli sosyolojik zaafırlara sahiptir. Bu zaafırlardan en önemlisi, risk toplumu teorisinin sosyal ilişkilerdeki belirsizlik ve risklerin açıklanmasında eleştirel düşünümSELLİK ile kurumsal dinamizm arasındaki ilişkiyi yeterli bir biçimde tanımlama konusunda başarısız olan objektivist ve araçsal modellere sığınmasıdır. Söz konusu bakış açısı, teorisinin düşünümSELLİK başta olmak üzere, yaslandığı ana figürlerin zayıf kalmasına, dolayısıyla da modernliğin geldiği noktanın çok yönlü açılımının yapılmasına set çekmektedir. Oysa özellikle Bourdieu'nun gösterdiği gibi (Bourdieu, 2003), sosyolojinin asıl görevi, temel gerçekleri kavrayabilmek için, araçsallığın ya da objektivizmin sınırlarına hapsolmeden, bu sınırları düşünümSELLİK olarak aşmayı gerektirmektedir.

Beck'e yöneltilen en önemli eleştirilerden bir diğeri ise, onun risk toplumu analizinde sosyolojik bir analiz birimi olarak "sınıf" kavramını geri plana atmasıdır. Sözelimi, risk toplumu sürecinde toplumların iki taraflı bir açmaza girdiğini belirten Beck, toplumların bir taraftan sanayi toplumunun yapılarına ve kalıplarına göre kararlar alıp uygularken, diğeri taraftan da toplumsal kurumlar ve sistemlerin risk toplumundan kaynaklanan sorunlarla yüzleşmek durumunda kaldıklarını ifade etmektedir (Çuhacı, 2007). Bu süreç artık sınıfsal analizle açıklanabilecek bir süreç değildir. Çünkü, risk toplumunun çıktıkları, yaşanan ya da yaşanması muhtemel sorunların muhataplarını sınıfsal düzlemde söküp atmıştır. Beck açısından (1992) modernleşmenin riskleri bir şekilde onları üreten ya da onlardan kâr sağlayanları da etkilemekte, sınıf modelini etkisizleştiren bir bumerang etkisi yaratmaktadır. Bu anlamda zenginliğe sahip olunabilir ama riskler karşısında zenginliğin bir anlamı yoktur; ancak mağdur olunabilir. Dolayısıyla sınıf konumlarında varlık bilinci belirlerken, risk konumlarında bilinç varlığı belirleyecektir. O halde, sınıf analizinin sosyolojik açıdan çok fazla değeri kalmamıştır. Burada sorulması gereken soru, risk toplumu analizinde böylelikle dışarda bırakılan "sınıf" kavramının söz konusu süreci anlamlandırması bağlamında, Beck'in iddia ettiği gibi, değersiz bir analiz birimi haline gelip gelmediğidir. Beck'in "sınıf" reddine ilişkin sınıfın hala önemli bir sosyolojik analiz birimi olduğunu gösteren zekice verilmiş cevaplar vardır. Örneğin Curran (2013), Beck'in iddia ettiğinin aksine, çağdaş risklerin gelişiminin sınıf hatlarının daha da belirginleşmesini sağladığını dile getirmektedir. Curran'a göre, risk toplumu teorisi ifade edilenin aksine, bireylerin yaşam olasılıklarını fiilen artıran servet farklılıklarının risk toplumunda nasıl etkisi olduğunu ve bunun sınıf ilişkileriyle bağlantılarını daha açık bir biçimde anlamamıza olanak vermektedir. Risklerin üretiminin ve dağılımının artmasıyla sınıfsal eşitsizlikler daha çok önem kazanacaktır. Zira risk toplumunda şiddetlenen riskler, üst sınıfın çıkarlarını hem diğeri lerine empoze etme hem de riske maruz kalma durumlarını en aza indirmeye avantajlarını açığa çıkaracaktır.

Beck ve Giddens söz konusu risk toplumu kavramı, geleneğin kırıldığı ve yaşamımıza doğadan çok bilimsel ilerlemelerin hâkim olduğu modern toplumu tanımlamak için kullanmıştır. Risk, radikalleşen modernliğin en belirgin unsurlarındandır. İmal edilmiş belirsizlik, modern öncesi toplumlarla kıyaslandığında risklerin yoğunluğu ve sonuçlarının belirsizliğiyle ilgilidir. Her iki sosyolog için de bu tarz bir bakış açısı, içinde yaşadığımız imal edilmiş belirsizlik dünyasını ve risk toplumunu geleneksel toplumdan kopartmaktadır. Risk toplumu tezi bu yönüyle, içinde yaşadığımız dünyanın yeni bir dünya olduğu vurgusundan hareketle, gelenekselliği aşan yeni modern toplumun açmazlarına dönük teorik bir bakıştır. Söz konusu açmazların ya da geleceğimizi ipotek altına alan belirsizliklerin ve risklerin olası sonuçları, bireyin, toplumun ve politikanın yeniden kurgulanmasıyla olumlu bir süreç taşınacaktır. Bu bağlamda önceki dönemlerin tümünün aksine, risk toplumu, önemli bir değişimin sonuçlarıyla karakterize edilir: Olası tehdit ve tehlikelerin kaynağı çağımızda dış kaynaklı değil, kendi eylemlerimizin yarattığı belirsizliklerle ilgilidir (Leiss, 1994: 545). Diğer bir deyişle, risk toplumunu tanımlayan riskler aldığımız kararlara bağlıdır, onlar daha çok endüstriyel olarak üretilir ve bu anlamda politik açıdan düşünürseldirler. Düşünürsellik ise, risk toplumunu öz-eleştirel bir topluma dönüştürmektedir (Bayhan, 2002: 192). Fakat düşünürselliğin kapsamı ve sonuçları değerlendirilmelidir. Burada akla, düşünürselliğin, risk toplumunu yaratan süreçlerin olumsuz sonuçlarının giderilmesine ne derece katkı yapabileceği sorusu gelmektedir. Söz konusu soru Bourdieu'nun (2003) düşünürselliğe yüklediği anlamlar çerçevesinde değerlendirilince esasen Beck'in düşünürselliğinin sınırlılıkları da ortaya çıkmaktadır. Bourdieu düşünürselliği, toplumsal alanda neden ve sonuç unsurlarının karşılıklı dairesel ilişkisi olarak görmektedir. Düşünürsellik aynı zamanda fail ve yapı arasındaki diyalektik kaşıklıklılığı da gündeme getirmektedir. Ancak Bourdieu'nun kavramlaştırmasıyla bakıldığında Beck'in düşünürselliği, modernliğin bireyine yüklediği görev bağlamında, failin düşünürselliğini koşullayan yapı ile diyalektik karşılıklık durumunu pek fazla hesaba katmamaktadır. Diğer bir deyişle Beck, düşünürsel modernleşme sürecinde bireyi akılcı, öz-eleştiri gücüne sahip aktif failer olarak niteleyip, risk toplumunun belirsizliklerine karşı tavır alıcı özneler olarak tanımlarken, onların düşünürselliğinin sınırlarını oluşturan yapısal unsurları ise bir yönüyle göz ardı etmektedir. Haliyle bu durum risk toplumu tanımlamasını bir kavramlaştırmadan öteye taşımamaktadır. Akay'ın (2000) ifade ettiği gibi, bu anlamda, sanayi toplumunun sorunlarının bu kavramsallaştırma sayesinde bastan atılacağı, düşünülebilir mi?

Yine de Beck ve Giddens bağlamında düşünürsellik çözümü, değişen modernlik durumlarının anlaşılması ve gelecekteki olası koşulların yeniden biçimlendirilmesi açılarından anlamlıdır. Zira, toplumun yeniden inşası, modernliği aşan ya da modernlik sonrası yeni bir aşamayı tanımlayan süreçlerin varlığını kabul etmeyi değil, modernliğin aldığı yeni görünüşleri tanımlamayı gerektirmektedir. Asıl önemlisi, söz konusu tanımlamanın, düşünürsellik aracılığıyla biçimlendirilen ve inşa edilen yeni topluma uyumlu hale getirilen birey formunu zorunlu kılmasıdır. "Düşünürsel modernlik" ya da "radikalleşen modernlik" kavramlaştırmaları tam da bu noktada devreye girerek, Horkheimer'in (1990) "Akıl Tutulması" şeklinde betimlediği durumu tersine çevirip, akıl tutulmasının önüne geç-

meye yönelmiştir (Akay, 2000). Amaç, Giddens'in (2000, 2002) sıklıkla ifade ettiği gibi, modernliğin aldığı yeni görünümlere uyumlu birey modelini oluşturmaktır. Giddens'in ve Beck'in modernliğin yeni görünümü olarak tanımladığı durum ise küreselleşmedir (Dixon, 2000). Dolayısıyla, modernliğin aldığı yeni görünümlere uyumlu birey, küreselleşmeye uyumlu bireydir. Bu biçimiyle radikalleşen ya da düşünsel modernlik durumlarında aktif failer olarak bireyler, hem risk toplumu tanımlayan ve küresel düzeyde yayılan belirsizliklere karşı tavır alma hem de modernliğin küreselleştiği ölçüde yeni düzene uyum sağlama durumundadırlar.

Kaynakça

- Akay, A. (2000). "Risk Toplumunun Belirsizlikleri", Cumhuriyet Kitap Eki, Sayı: 518, s. 8-9.
- Bayhan, V. (2002). "Risk Toplumu", Doğu-Batı Dergisi, 5(19).
- Beck, U. (1994). "The Reinvention of Politics: Towards a Theory of Reflexive Modernization", (iç.) U. Beck, A. Giddens and S. Lash (ed.), Reflexive Modernization, Cambridge: Polity Press.
- Beck, U. (1999). Siyasallığın İcadı, Çeviren: N. Ünler, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Beck, U. (2002) "World Risk Society", Logos (iç), Volume 1, Issue 4.
- Beck, U. (1992). Risk Society: Towards a New Modernity, London: Sage.
- Bourdieu, P ve Wacquant, L. (2003). Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar, Çeviren: N. Ökten, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Calhoun, C. (2007). "Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları, Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi, Derleyenler: G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı, Ü. Tatlıcan, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Carter, S. (1992). "Risk and the New Modernity", Postmodern Culture, Vol.3, No: 3.
- Curran, D. (2013). Risk Society and the Distribution of Bads: Theorizing Class in the Risk Society, The British Journal of Sociology, Volume 64, Issue 1, s. 44-62.
- Çuhacı, A. (2007). Ulrich Beck'in Risk Toplumu Kuramı, Sosyoloji Dergisi, Cilt 3, Sayı 14, s. 129-157.
- Dingwall, R. (1999). "Risk Society: The Cult of Theory and the Millennium?", Social Policy & Administration, Vol. 33, No. 4.
- Dixon, K. (2000). "Küreselleşmeye Uyumlu Üçüncü Yol", Birikim (iç.), Çeviren: A. İnsel, Sayı 139,
- Elliott, A. (2002). "Beck's Sociology of Risk: A Critical Assessment", Sociology, 36; 293-315.
- Esgin, A. (2008). Anthony Giddens Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Giddens A. ve Pierson C. (2001). Modernliği Anlamlandırmak/ Anthony Giddens'la Söyleşiler, Çeviren: S. Uyurkulak ve M. Sağlam, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Giddens A. (2000). Elimizden Kaçıp Giden Dünya, Çeviren: O. Akınhay, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000.

İmal Edilmiş Belirsizlikler Çağının Sosyolojik Yönelimi: Ulrich Beck ve Anthony Giddens Kaynaklı "Risk Toplumu" Tartışmaları

- Giddens A. (2010). *Modernite ve Bireysel-Kimlik: Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, Çeviren: Ü. Tatlıcan, Say Yayınları, İstanbul.
- Giddens A. (1994). *Modernliğin Sonuçları*, Çeviren: E. Kuşdil, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Giddens A. (1991). *Modernity and Self-Identity*, Polity Press, Cambridge.
- Giddens A. (2002). *Sağ ve Solun Ötesinde: Radikal Politikaların Geleceği*, Çeviren: M. Sözen ve S. Yücesoy, Metis Yayınları, İstanbul.
- Horkheimer, M. (1990). *Akıl Tutulması*, Çeviren: Ç.Koçak, Metis Yayınları, İstanbul.
- Kumar, K. (1999). *Sanayi Sonrası Toplumdan Post-Modern Topluma: Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları*, Çeviren: M. Küçük, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Lash, S. Wynne, B. (1992). "Introduction", *Risk Society: Towards a New Modernity* (İç.), BECK, Ulrich, Sage, London.
- Leiss, W. (1994). "Ulrich Beck, Risk Society, Towards a New Modernity", *Canadian Journal of Sociology*, Volume 19, Number 2.
- Medrano, J. D. (2003). "Questioning Modernity: A Test of Giddens's, Beck's, and Inglehart's Theories", *CCSA-Past Papers*.
- Yılmaz, C. (2010). *Risk Kapıyı Kırınca*, Libra Yayıncılık, İstanbul.